

kom op voor
inclusie

JAARVERSLAG

2018

Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap vzw

JAARVERSLAG 2018

**Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap
(GRIP vzw)**

Vooruitgangstraat 323, 1030 Brussel

02 214 27 60

info@gripvzw.be

www.gripvzw.be

GRIPvzw

GRIPKomopvoorinclusie/

VOORWOORD	6
OPBOUW	7
2018 IN VOGELVLUCHT (de 10 centrale acties in 2018)	8
UITDAGING I: Onze maatschappij wordt meer inclusief	9
OD1. Recht op inclusief onderwijs: we versterken het recht op inclusief onderwijs	9
OD2. Recht op inclusief werk: we komen op voor betaald werk voor iedere persoon met een handicap	12
OD3. Recht op een menswaardig leven: we komen op voor voldoende inkomen voor iedere persoon met een handicap	15
OD4. Recht op wonen: we komen op voor een toegankelijke en betaalbare woning voor iedere persoon met een handicap	18
OD5. Recht op ondersteuning: we versterken het recht op voldoende ondersteuning en de zelfbeschikking daarbij	20
OD6. Door te investeren in expertise over gelijkekansenbeleid voor personen met een handicap stimuleren en ondersteunen we het Vlaams gelijkekansenbeleid	23
OD7. We versterken de implementatie van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH)	24
UITDAGING II: In Vlaanderen komt er een omslag in de kijk op handicap	25
OD8. De sensibilisatie van GRIP ondersteunt de omslag in kijk op handicap	25
OD9. We verbinden specifieke sensibilisatie aan de 5 actielijnen inclusie	26
OD10. We sluiten vanuit 'kijk op handicap' aan bij relevante thema's in de actualiteit en vraagstukken in verband met handicap	27
OD11. We bieden vorming en informatie over inclusie en kijk op handicap aan specifieke doelgroepen	27
OD12. GRIP werkt samen met de VRT en andere mediamakers	29
OD13. Handiwatch zetten we in als interactief forum voor media-analyse	30
OD14. GRIP draagt bij tot de verdere ontwikkeling van Disability Studies in Vlaanderen	31

UITDAGING III: GRIP vervult zijn rol als voortrekker en aanjager	32
OD15. We verhogen de (naam) bekendheid van GRIP bij personen met een handicap	32
OD16. GRIP zorgt voor maatschappelijke beweging en publieke actie	32
OD17. GRIP ondersteunt en werkt samen met andere emancipatorische verenigingen en bewegingen van personen met een handicap	33
OD18. GRIP positioneert zich als expert gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie van personen met een handicap	33
OD19. GRIP communiceert als expert over gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie van personen met een handicap	34
OD20. Ervaringsdeskundigen staan aan het stuur van de vereniging	36
OD21. Standpunten en voorstellen van GRIP worden opgebouwd vanuit ervaringsdeskundigheid	38
OD22. We versterken de bekendheid bij, netwerking en samenwerking met andere handicaporganisaties	41
OD23. We versterken de bekendheid bij, netwerking en samenwerking met niet-handicaporganisaties en verschillende niveaus	41
OD24. Op GRIP werkt een gemotiveerd en professioneel team	41
OD25. Financiering en andere voorwaarden voor een duurzame werking worden ingevuld	42
OD26. GRIP belicht en ondersteunt goede voorbeelden van inclusie	43
OD27. GRIP onderzoekt en ondersteunt juridische stappen om de rechten van personen met een handicap waar te maken	44
OD28. GRIP biedt vorming over gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie	44
BIJLAGEN:	
Ledenlijst AV sinds de AV op 20 november 2018	46
Ledenlijst RvB sinds de AV op 20 november 2018	46
Lijst met afkortingen	47

VOORWOORD

Hoe evolueert de kijk op handicap in Vlaanderen? Deze vraag kwam een paar jaar geleden naar boven binnen GRIP bij de opstart van het meerjarenplan 2016-2019 "Kom op voor inclusie". Uitdaging 2 in dit meerjarenplan is: "In Vlaanderen komt er een omslag in de kijk op handicap". Dus daarom de vraag om deze evolutie in te schatten.

In 2018 hebben we daar vanuit GRIP een antwoord op geformuleerd:

"De kijk op handicap in de Vlaamse maatschappij is een beetje blijven stilstaan. Wanneer er toch veranderingen plaatsvinden, dan nemen ze een eerder traag evolutief karakter aan."

Die omslag in de kijk op handicap komt er niet echt. Dit is onze vaststelling. In termen van handicapmodellen betekent dit dat het medisch model en het zorg-denken blijven domineren en dat de mensenrechtenbenadering en het sociaal-cultureel model nauwelijks doorbreken.

Hierbij sluit de vaststelling aan dat de term 'inclusie' is verwaterd tot een containerbegrip. Inclusie wordt hoog in het vaandel gedragen door beleidsmakers, zorgverleners en organisaties van personen met een handicap. Maar GRIP vindt een kritische reflex hoogst nodig. De introductie van de paradigmashift die met inclusie zou moeten plaatsvinden, verloopt niet fundamenteel, niet doortastend en niet structureel. Een heel pijnlijke vaststelling voor GRIP, een organisatie die bijna 20 jaar geleden het woord inclusie zowat als eerste naar voren schoof en daarbij op veel weerstand stootte. Nu stellen we vast dat zowat alles wat men onderneemt rond personen met een handicap inclusie(f) heet - maar de spoeling is heel dun geworden. GRIP moet dus het gevecht aangaan om inclusie 'zuiver' te houden: noem het dus geen inclusie als het geen echte inclusie is.

Vanuit die vaststelling lanceerde GRIP begin 2018 de inclusiewaaier. De inclusiewaaier beschrijft op een eenvoudige en toegankelijke manier de begrippen inclusie, uitsluiting, segregatie en integratie.

Patrick Vandelanotte,
coördinator GRIP vzw

De indeling van het jaarverslag is gebaseerd op de 3 grote uitdagingen waar GRIP in het meerjarenbeleidsplan 2016 -2019 aan werkt:

UITDAGING I : Onze maatschappij wordt meer inclusief

UITDAGING II : In Vlaanderen komt er een omslag in de kijk op handicap

UITDAGING III : GRIP vervult zijn rol als voortrekker en aanjager

De operationele doelstellingen uit het beleidsplan vind je in de blauwe vakken. We geven daarbij telkens weer welke activiteiten werden opgezet om deze doelstellingen te realiseren. In de vakken "GRIP in 2018" geven we een samenvatting van de concrete resultaten.

De vakken ILLUSTRATIE verwijzen naar de concrete werking in 2018.

We gebruiken in dit jaarverslag bewust het woord 'handicap'. We verwijzen hiervoor naar de basisvisie van GRIP.

In onze basisvisie en in onze werking leggen we vooral de nadruk op het respect voor de eigenheid en de kwaliteiten van elk individu. We gebruiken het woord handicap omdat we het nodig vinden dit te blijven benoemen zolang mensen sociaal achtergesteld worden omwille van een beperking of chronische ziekte. Niet het individu met een beperking is bepalend voor zijn handicap, maar de samenleving. Een handicap of een groep mensen met een handicap ontstaan pas wanneer mensen met een beperking geconfronteerd worden met obstakels in de buitenwereld en met de gangbare manier van denken. Deze obstakels verhinderen inclusie en de evenwaardige deelname van mensen met een beperking aan de samenleving.

2018 IN VOGELVLUCHT (de 10 centrale acties in 2018)

1. We volgden de implementatie op van het M-decreet (onder meer overleg met het kabinet onderwijs). GRIP kwam hierover uitgebreid in de pers.
2. We organiseerden een eerste Inspiratiedag [op weg naar] echt werk rond de tewerkstelling van personen met een handicap.
3. GRIP kreeg van minister Homans de opdracht om de Vlaamse adviesraad handicap op te starten. Vanaf 1 oktober begon het project NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap, een samenwerking tussen GRIP en meer dan 20 andere middenveldverenigingen voor personen met een handicap.
4. We hadden veel aandacht voor de implementatie van art. 19 van het VN-Verdrag en de richtlijnen over 'leven in de maatschappij' (deinstitutionalisering) in de general comment van 2017.
5. We namen deel aan de rondetafel over de implementatie van het VN-Verdrag. Dit was het startschot voor de opmaak van ons tweede schaduwrapport. Als eerste stap werkten we aan een voorstel voor de "List of Issues" van het VN-Comité.
6. We informeerden de lokale besturen over het VN-Verdrag en over inclusie van personen met een handicap, onder meer door deelname aan een congres van VVSG over wonen.
7. GRIP bleef de aandacht vestigen op het verschil tussen inclusie en integratie-segregatie-uitsluiting. We lanceerden de inclusiewaaier.
8. We werkten 2 sensibiliserende acties uit: een animatiefilmpje over de inkomenssituatie van personen met een handicap en 3 filmpjes (storytelling) van ervaringsdeskundigen over 'echt werk'.
9. In de aanloop naar de verkiezingen van 2019 werkten we een manifest uit en startten we een lobbyronde.
10. We hebben, met succes, gerichte acties opgezet om meer ervaringsdeskundigen / vrijwilligers te laten aansluiten bij GRIP.

OD1. Recht op inclusief onderwijs: we versterken het recht op inclusief onderwijs

De stap naar school is voor kinderen de eerste stap in de maatschappij. GRIP blijft dan ook inzetten op de realisatie van het inclusief onderwijs in Vlaanderen.

Opnieuw was er in 2018 veel te doen rond inclusief onderwijs. Er werden namelijk een aantal bijsturingen van het M-decreet doorgevoerd. Onder andere werd de IQ-grens voor de toegang tot type 2 buitengewoon onderwijs voor kinderen met een verstandelijke beperking geschrapt.

GRIP blijft de implementatie van het M-decreet nauw opvolgen. Zoals vorig jaar sloten we ook dit jaar aan bij overlegmomenten (5) met het kabinet Onderwijs en Vorming. We hadden ook een 5-tal lobbycontacten waarin inclusief onderwijs centraal stond.

Inclusief onderwijs is een thema dat ook op onze website (en Facebook) ruime aandacht krijgt. Er verschenen op onze website 11 artikels waarin we informatie en duiding gaven over dit onderwerp.

GRIP wijst er al lange tijd op dat het onderwijsbeleid, zelfs met het M-decreet, tekort schiet op het vlak van inclusief onderwijs. Dit werd bevestigd door een belangrijke uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten. De Europese organisatie Validity (voorheen Mental Disability Advocacy Centre (MDAC)) diende met de steun van GRIP in 2014 een collectieve klacht in bij het Europees Comité voor Sociale Rechten, een juridisch orgaan van de Raad van Europa. De klacht staat stil bij een aantal tekorten op het vlak van inclusief onderwijs voor leerlingen met een verstandelijke beperking in Vlaanderen. Op 16 oktober 2017 kwam het comité tot een uitspraak en op 29 maart 2018 werd deze uitspraak bekend gemaakt. GRIP organiseerde een persactie om de uitspraak bekend te maken bij het grote publiek.

GRIP blijft verder **actieve partner van het Steunpunt voor Inclusie**. Het Steunpunt is een initiatief van Ouders voor Inclusie met financiële steun vanuit Gelijke Kansen Vlaanderen en het departement Onderwijs en Vorming. Sinds 2012 biedt dit Steunpunt informatie en ondersteuning aan ouders en jongeren die drempels ervaren bij inclusie.

In 2017 startte het Steunpunt voor Inclusie (met projectsubsidie van Onderwijs) een verkennende ronde over structurele beleidsparticipatie vanuit middenveldorganisaties bij het onderwijsbeleid voor leerlingen met specifieke onderwijsnoden. GRIP nam deel aan dit verkennend onderzoek dat eind maart 2018 afgegeven werd aan het kabinet Onderwijs en Vorming. Het blijft nu uitkijken naar een beslissing van de minister van Onderwijs om beleidsparticipatie binnen het beleidsdomein onderwijs degelijk uit te bouwen.

Tijdens een studiedag, georganiseerd door de Kinderrechten-coalitie, verzorgde GRIP een workshop om lokale besturen te sensibiliseren met betrekking tot inclusief onderwijs).

We legden ook contacten op internationaal vlak. We namen deel aan de International Conference on Evolution Towards an Inclusive System georganiseerd door Unia en we voerden gesprekken met Defence for Children en In1school. Op een studiedag, georganiseerd door Epos, gaven we een workshop over inclusief onderwijs in Vlaanderen en over de grenzen heen.

We krijgen regelmatig de vraag: "Inclusief onderwijs, hoe loopt dit dan in andere landen. Zijn daar goede voorbeelden van?" Aan de vakgroep orthopedagogiek van de Universiteit van Gent gaf GRIP de opdracht om de evolutie op het vlak van inclusief onderwijs in 3 landen onder de loep te nemen. Dit onderzoek is in 2018 gestart en de resultaten worden in 2019 verwacht.

GRIP IN 2018:

- Opvolging van de implementatie van het M-decreet en het ondersteuningsmodel
- Bekendmaken resultaat klacht bij Europees Comité voor Sociale Rechten
- Partner van het Steunpunt voor Inclusie
- Opstart onderzoek 'inclusief onderwijs in andere landen'

PERSBERICHT GRIP 30 MAART 2018

Uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten: Vlaanderen schendt het recht op inclusief onderwijs voor leerlingen met een verstandelijke beperking

In een uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten wordt Vlaanderen terecht gewezen wegens schendingen van het recht op inclusief onderwijs.

Welke tekortkomingen stelt het comité vast:

- Om te beginnen zijn er de cijfers die aantonen dat leerlingen met een verstandelijke handicap nog steeds veelvuldig doorverwezen worden naar het buitengewoon onderwijs. Het comité is niet onder de indruk van de effecten van het M-decreet op dit vlak.
- Wie toch inclusief onderwijs volgt, botst opnieuw op heel wat drempels. Schoolgebouwen scoren onvoldoende op gebied van toegankelijkheid en er wordt te weinig ondersteuning voorzien. Dit tekort aan ondersteuning wordt door het comité benoemt als het niet voorzien van redelijke aanpassingen, wat neerkomt op discriminatie. Daarbij speelt ook een tekort aan persoonlijke assistentie mee door de lange wachtlijsten PAB.
- Het comité stelt ook vast dat er geen voldoende verweer bestaat tegen een weigering van een leerling met een verstandelijke handicap in een gewone school. Scholen kunnen te gemakkelijk leerlingen weigeren zonder gevolgen voor de school.

Patrick Vandelanotte, coördinator van GRIP, licht toe:

"Er zijn inspanningen ondernomen door de Vlaamse overheid om inclusief onderwijs te realiseren, maar ze blijken niet effectief genoeg. Als gevolg van deze beslissing van het comité vragen we naar een nieuw en steviger plan. Dit plan zou meer middelen moeten voorzien voor redelijke aanpassingen en ondersteuning in de klas".

OD2. Recht op inclusief werk: we komen op voor betaald werk voor iedere persoon met een handicap

GRIP streeft er naar dat personen met een handicap écht werk kunnen krijgen en houden. Dit hebben we uitgewerkt in een stand-puntennota over tewerkstelling van personen met een handicap.

Het **Gebruikersoverleg Handicap en Arbeid (GOHA)** is een platform van 13 organisaties en koepels van personen met een handicap of chronische ziekte. GRIP is sinds 2004 projecthouder van GOHA dat deel uitmaakt van het Focus op talent-beleid van Vlaams minister van Werk Philippe Muyters. Naast heel wat activiteiten op het vlak van beleidsparticipatie, zette het GOHA ook in op sensibilisatie, dit onder meer met de brochure 'Redelijke aanpassingen op de werkvloer: vier goede praktijkvoorbeelden'. GOHA organiseerde op dinsdag 13 november 2018, in samenwerking met het Vlaams Patiëntenplatform, een gespreksavond 'Ondernemen met een handicap of chronische ziekte'.

Inspiratiedag [op weg naar] echt werk op 28 mei

Om de omslag naar echt werk te illustreren organiseerde GRIP op maandag 28 mei 2018 de **Inspiratiedag [op weg naar] echt werk**. Daarbij werden een aantal goede praktijkvoorbeelden gepresenteerd. Er waren 42 personen aanwezig en de sfeer werd vastgelegd in een filmpje¹.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=hqAkQJmqUlg>.

Deelnemers workshop tijdens de Inspiratiedag [op weg naar] echt werk op 28 mei.

GRIP werkte ook mee aan een studiedag over assistentie voor ondernemers met een handicap georganiseerd door Talenticap.

Drie jongeren maakten, samen met GRIP, elk apart een sensibiliserend filmpje over de obstakels die ze tegenkomen bij hun zoektocht naar echt werk. Ze legden hun dromen vast via digital storytelling (zie OD 9).

GRIP IN 2018:

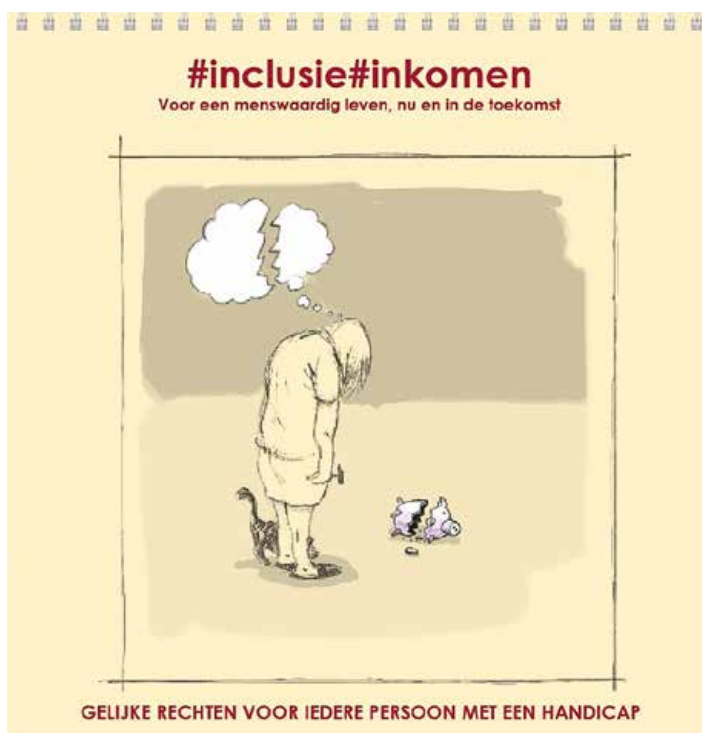
- GRIP is projecthouder van het Gebruikersoverleg Handicap en Arbeid
- Inspiratiedag [op weg naar] echt werk
- Standpuntennota over tewerkstelling

Aanbevelingen voor de realisatie van echt werk voor personen met een handicap in Vlaanderen (voorgesteld op de Inspiratiedag [op weg naar] echt werk.

- We verwachten een krachtiger beleid dat de juiste structurele maatregelen uitwerkt om meer gelijke kansen en meer recht op werk te realiseren voor personen met een handicap.
- We dringen aan op een correcte uitvoering van artikel 27 van het VN-Verdrag en vragen concreet om de aanbevelingen van het VN-Comité ter harte te nemen.
- We vragen aan de VDAB en alle betrokken diensten om hun aanbod verder te ontwikkelen richting dienstverlening op maat, met een grotere gerichtheid op echt werk.
- We stellen voor om werk te maken van quota en andere vormen van dwingende positieve actie.
- We vragen om de rol van de maatwerkbedrijven te herzien, dit in overeenstemming met het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.
- We dringen er op aan te blijven investeren in kwalitatief inclusief onderwijs en om een regeling te treffen zodat leerlingen na afloop van een inclusief traject een gepaste en betekenisvolle certificering krijgen.
- We wijzen erop dat tekorten op het vlak van ondersteuning een grote rem betekenen voor de tewerkstelling van personen met een handicap.
- Het is hoog tijd dat er een betere afstemming komt tussen de uitkeringen en het loon uit werk, zodat werken ook echt loont voor mensen met een handicap.
- We hopen dat er een structurele oplossing komt voor de nadelige effecten die personen met een chronische ziekte ondervinden omwille van de recente maatregelen in verband met re-integratie.

OD3. Recht op een menswaardig leven: we komen op voor voldoende inkomen voor iedere persoon met een handicap

Om de drempels voor gelijke kansen op vlak van inkomen duidelijk te maken, publiceerden we **#inclusie#inkomen**. Dit is de 2de uitgave in de serie #inclusie. Net als de voorganger, #inclusie#wonen, werd het een bundeling van een aantal diepte-interviews met personen met een handicap. Naast de persoonlijke verhalen, namen we ook uitleg over de structurele barrières door handicap op.

Cover van #inclusie#inkomen

Om de getuigenissen zo goed mogelijk te verspreiden, postten we ze één voor één op onze website en op onze facebookpagina. We gebruikten de gedrukte publicatie en de verschillende interviews online in gesprekken met beleidsmakers, academici en andere relevante professionelen. Het doel van #inclusie#inkomen is om het thema inkomen van personen met een handicap meer onder de aandacht te brengen, mensen te informeren en te sensibiliseren om iets te veranderen.

Voor de verspreiding naar professionelen in de sociale- en welzijnssector schreven we een artikel voor sociaal.net met als titel **“Ons land is rijk genoeg”**. Het is onze overtuiging dat België voldoende middelen heeft om iedere persoon een menswaardig inkomen te garanderen en de prijs van de handicap weg te werken. We pleiten ervoor dat men hier een politieke prioriteit van maakt.

In de zomer nam Zuhair Demir, die toen staatssecretaris was bevoegd voor de inkomensvervangende en de integratie- tegemoetkoming, een initiatief om de prijs van de liefde te verlagen. We informeerden hierover op onze website en facebook- pagina. GRIP evalueert het als een positieve maatregel en een eerste stap in de goede richting. Tegelijkertijd kijken we uit naar volgende stappen om de prijs van de liefde, maar ook de prijs van de arbeid en prijs van de handicap verder weg te werken.

We bleven dan ook (op onze website) verder voorbeelden in kaart brengen van concrete situaties van mensen die tegen de absurde drempels aanstoten. Zoals de getuigenis van Lies, die wel meer zou kunnen en willen werken maar wordt gekortwiekt door de regelgeving van de integratietegemoetkoming.

We schreven eind 2018 een **standpuntnota over het recht op een menswaardig inkomen**. Hierin zetten we alle grote struikelblokken voor een betere inkomenspositie op een rij. Het is een ingewikkelde thematiek, maar met de standpuntnota geven we een goed en juist overzicht. We omschrijven ook maatregelen die aan de situatie iets kunnen veranderen. De nota heeft de bedoeling om beleidsmakers inzicht te geven in de problematiek en aan te zetten om de verouderde en inclusiebelemmerende wetgeving te veranderen.

GRIP IN 2018:

- Gesprekken met kabinet en parlementsleden
- Uitgave #inclusie#inkomen
- Online: getuigenissen over drempels die verband houden met inkomen
- Standpuntnota "Recht op een menswaardig inkomen"

Fragment uit “België is nochtans rijk genoeg”, artikel op sociaal.net²

Vooroordelen

Heb je een laag inkomen, dan krijg je heel wat vooroordelen over je heen. Zeker als je leeft van een uitkering. Je bent al snel een profiteur, klager of luierik. Ook al kent niemand je echte situatie.

Luisteren naar mensen over hun verleden, heden en dromen voor de toekomst, geeft al snel een veel realistischer beeld. Voor onze brochure #inclusie#inkomen spraken we met personen met een handicap over hun inkomen.

“Een handicap zorgt vaak voor oplopende kosten.”

We hoorden heel verschillende verhalen met één rode draad: een handicap verzwakt de financiële situatie van mensen. Patrick vertelde dat hij niet te veel vrijwilligerswerk mag doen. Anders wordt zijn uitkering verlaagd. Hermi besteedt wel 70% van haar inkomen aan woonkosten. De toekomst is vaak onzeker. Zoals bij Ben, die ondanks dat hij bijna 40 wordt, de stap naar onafhankelijkheid van zijn ouders niet durft te zetten. Of bij Eefje, die zich afvraagt of ze in de toekomst haar dochter zal kunnen geven wat die nodig heeft.

Prijs van de handicap

“In vergelijking met sommige andere personen met een handicap valt mijn situatie nog mee”, was het eerste wat Kathleen ons zei. Misschien klopt dat. Toch betalen personen die een handicap hebben daar een prijs voor. Een handicap zorgt vaak voor hoog oplopende kosten.

Vergelijk je financiële situatie eens met die van je studiegenoten van vroeger, vroegen we Kathleen. Zo zet je die gelijkekansenbril op. Het feit dat Kathleen assistentie en een toegankelijke woning nodig heeft, beïnvloedt haar inkomen. In de negatieve zin.

De prijs van de handicap betekent een chronische financiële aderlating. De getuigenis van Gerda illustreert welke gevolgen dit heeft. De prijs van haar handicap is even hoog als haar maandelijkse inkomen.

2 <https://sociaal.net/opinie/inkomen-handicap/>

Gerda krijgt bijvoorbeeld wel een persoonsvolgend budget, maar dat dekt de kostprijs van de ondersteuning die ze nodig heeft niet. Ze loopt een integratietegemoetkoming (800 euro) mis omdat haar inkomen te hoog is (1.800 euro). Hierdoor gaat haar spaargeld er helemaal aan.

Dat maakt Gerda bovendien afhankelijk van haar familie. Voor fysieke ondersteuning en financiële steun. Het spaargeld van haar familie vermindert zienderogen. Dit terwijl haar ouders hulpbehoevend worden.

OD4. Recht op wonen: we komen op voor een toegankelijke en betaalbare woning voor iedere persoon met een handicap

In 2018 hadden er contacten plaats met verschillende mensen die het thema toegankelijke en betaalbare woningen opvolgen op beleidsvlak of er concreet mee aan de slag gaan in de praktijk.

Zo hadden we mailcontacten en een gesprek met parlementsleden van de Commissie Wonen van het Vlaams Parlement. We wisselden ook kennis uit met ouders en personen met een handicap die in hun eigen leven actief zoeken naar een oplossing voor de drempel van de hoge kostprijs en ontoegankelijkheid van het bestaande aanbod aan woningen.

We volgden ook op wat andere organisaties die opkomen voor het recht op wonen aan maatregelen voorstellen om de drempels weg te werken. In samenwerking met individuele experts en organisaties over toegankelijkheid en structurele drempels in de wetgeving, zetten we de puntjes op de i voor onze dossierkennis rond een aantal specifieke thema's. Zo bijvoorbeeld vormen de ontoegankelijkheid of kostprijs van de schuldsaldoverzekering of discriminatie op de huurmarkt bijkomende belemmeringen.

In het hoofdstuk "Wonen" in het politieke memorandum voor de Verkiezingen 2019 zetten we de belangrijkste inzichten en voorstellen voor inclusie op vlak van woonbeleid reeds bij elkaar.

De kennis en inzichten die we in 2018 opdeden vormen de basis om samen met een inhoudelijk netwerk binnen GRIP in 2019 een standpuntnota uit te werken over wonen.

We waren van plan om in 2018 een publieke actie op te zetten die de moeilijkheden voor personen met een handicap om een

betaalbare en toegankelijke woning te vinden onder de aandacht brengt. Wegens tijdsgebrek werd deze actie evenwel uit het jaarprogramma geschrapt.

GRIP IN 2018:

- Contacten en uitwisseling van kennis met beleidsmakers, ervaringsdeskundigen, experten en organisaties die het recht op wonen opvolgen
- Voorbereiding uitwerking standpuntnota

Fragmenten uit Politiek Memorandum, hoofdstuk wonen (p. 17)³

Er is een tekort aan mogelijkheden om een goed gelegen, betaalbare en gepaste (ook toegankelijke) woning te vinden. Betaalbaarheid van wonen houdt nauw verband met inkomenspositie, dat op zijn beurt weer afhangt van beleid op verschillende domeinen (zie hoofdstuk tegemoetkomingen, werk en welzijn)

Probleem: Er is veel meer nood dan aanbod aan aangepaste en aanpasbare sociale huur- en koopwoningen.

Beleid: Geen duidelijke richtlijn of verwachting vanuit het Vlaamse beleid naar sociale huisvestingsmaatschappijen in verband met het aantal en het percentage aangepaste en aanpasbare sociale woningen.

Voorstel: Invoering van een quotum van 10% (met minimum van 1) aangepaste en 20% (met minimum van 2) aanpasbare woningen bij nieuwe woningbouw. Inventarisatie en registratie van aangepaste en aanpasbare woningen.

Probleem: Er zijn te weinig betaalbare huurwoningen, de huurprijzen van de woningen op de privé-markt liggen te hoog voor mensen met een laag inkomen⁴.

Beleid: Het bestaande systeem van huursubsidies biedt geen structureel antwoord op dit probleem.

Voorstel: Een systeem van huursubsidies installeren waarbij het verschil tussen het tekort aan inkomen en de huurprijs van een woning op maat van de noden wordt bijgepast door de overheid.

³ <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/278/memorandum-grip>

⁴ Cijfers in <http://www.armoedebestrijding.be/publications/verslag9/volledig-verslag.pdf> op p.94: gemiddelde private huurprijs was 562 euro in 2013

Probleem: Er blijft discriminatie spelen ten aanzien van personen met een handicap die een woning zoeken om te huren, zowel op basis van handicap als op basis van bron van inkomsten (wanneer de persoon leeft van een tegemoetkoming / uitkering).

Beleid: Er wordt ingezet op sensibilisatie van de private verhuurders en immokantoren, maar uit praktijktesten blijkt dat er discriminatie blijft.

Voorstel: Ondersteuning vanuit het Vlaamse beleid voor het uitvoeren van praktijktesten discriminatie om discriminatie op te sporen, te bestraffen en in de toekomst te voorkomen.⁵

OD5. Recht op ondersteuning: we versterken het recht op voldoende ondersteuning en de zelfbeschikking daarbij

Ook in 2018 was er **geen sprake van een recht op ondersteuning voor inclusie in Vlaanderen**. Daarom ondernamen we verdere acties om dit aan te kaarten en ons perspectief onder de aandacht te brengen.

We zetten hierbij extra in op de drempels bij kinderen en jongeren met een handicap. Terwijl er bij de volwassenen al het persoonsvolgend budget is ingevoerd, is dit ook in 2018 uitgebleven bij minderjarigen met een handicap. Er zijn wel ruime VAPH-budgetten die naar zorg en ondersteuning voor kinderen met een handicap gaan, maar die zijn gekoppeld aan collectieve zorginstellingen. Voor PAB blijft het totale budget peanuts en daardoor zijn er ook in 2018 nog jongeren die langer dan 15 jaar wachtten.

We brachten 3 situaties van minderjarigen die al minstens 5 jaar wachten op een PAB onder de aandacht via krantenartikels in De Morgen. We volgden de cijfers over het recht op ondersteuning voor inclusie van kinderen en jongeren verder op door de analyse van het jaarverslag van het Agentschap Jongerenwelzijn en de antwoorden op parlementaire vragen. We deden eigen studiewerk om de ongelijkheid in de keuze voor inclusie versus een instelling te staven met cijfergegevens.

⁵ Meer uitleg op <http://praktijktestennu.be/visie/over-ons> van Platform Praktijktesten Nu

We werkten ook aan een samenvatting van de richtlijnen van het VN-Comité over artikel 19 van het VRPH met het oog op het streven naar een juiste interpretatie ervan in Vlaanderen.

Begin 2018 kregen we te horen dat we niet langer deel kunnen uitmaken van het Raadgevend Comité van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Het Raadgevend Comité formuleert niet-bindende adviezen over beleid aan de leidend ambtenaar van het VAPH dat het VAPH moet uitvoeren.

De voorbije 4 jaar zetelde Nadia Hadad, bestuurslid van GRIP, in het Raadgevend Comité als onafhankelijk deskundige. Nadia bracht kennis in over gelijke rechten, gelijke kansen, inclusie en het VRPH.

Om de 4 jaar nodigt de Vlaamse regering een aantal organisaties en onafhankelijke deskundigen uit om in het Comité mee te werken aan de bespreking en advisering van beleid. Bij de laatste her-samenstelling werd Nadia niet opnieuw uitgenodigd. Ook GRIP werd niet gevraagd.

GRIP liet aan het bevoegde kabinet van Vlaams minister van Welzijn Jo Vandeurzen weten te betreuren geen deel meer uit te maken van het Raadgevend Comité. We stelden de vraag hoe de Vlaamse Regering nu de inbreng over het VRPH in de advisering zou verzekeren. Er is immers geen lid dat deze rol kan overnemen. Het kabinet moest hierop het antwoord schuldig blijven.

Volgens onze informatie zou dit niet zijn omdat GRIP vaak een inbreng doet die kritisch is en afwijkt van de inbreng van de andere leden. Er zou vooral vanuit de coalitiepartners zijn aangedrongen op een samenstelling met meer vertegenwoordigers vanuit een liberale invalshoek.

GRIP IN 2018:

- 3 getuigenissen met becommentariëring van GRIP in de krant
- Analyse, studie en online publicatie dossier cijfers recht op ondersteuning voor inclusie minderjarigen
- Samenvatting General Comment over artikel 19 VRPH

Fragment uit 'Wachttijd voor PAB vier keer langer', artikel op onze website⁶

Vaststellingen / Een aantal cijfers:

- 228 kinderen en jongeren hebben een PAB gekregen
- Voor elk kind dat PAB kreeg, startten er 10 in een voorziening.
- Er staan 3,5 keer meer kinderen op de wachtlijst voor een voorziening dan voor PAB.
- 574 kinderen wachten al langer dan 3 jaar op een PAB
- de gemiddelde wachttijd van de kinderen (<18 jaar) die wachten op PAB is 1519 dagen

Bekijk het dossier van GRIP met alle cijfers, grafieken, conclusies en opmerkingen⁷

Parlement

Op 2 oktober 2018 werd het Jaarverslag Jeugdhulp besproken in de Commissie Welzijn van het Vlaams Parlement. Dit was live te volgen via internet. Het verslag is nog niet beschikbaar op de website. Weer kwam er kritiek op de lange wachttijden voor PAB. De wachttijden voor PAB schieten dan ook net zoals vorig jaar boven alle andere cijfers uit. Weer eens werd minister Vandeuren dringend verzocht hier iets aan te doen.

Krant

De dag erna, 3 oktober, verscheen in De Morgen een derde getuigenis op 6 maanden tijd van ouders die al jaren perspectiefloos op de wachtlijst staan. Na Gabriela (15 jaar) en Mirte (9 jaar) kon je nu ook lezen over Eline. Eline is een 13 jarig meisje dat al 5 jaar op de wachtlijst staat. Ook deze ouders kiezen voluit voor inclusie zonder zich gesteund te voelen door de overheid.

Of moeten we zeggen 'tegengewerkt'? Want als je gemiddeld 4 keer sneller een plaats in een internaat kan krijgen dan een budget om je kind in de maatschappij te laten opgroeien, mag daar wel eens stevig over nagedacht worden. Het systeem dwingt ouders in de richting van een instelling te denken. Een plaats in een instelling blijkt een haalbare kaart, een budget voor inclusie betekent wachten zonder enig perspectief. Lees het artikel 'Wanneer is het aan onze dochter?' in De Morgen 3 oktober 2018⁸

6 <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/208/wachttijd-voor-pab-vier-keer-langer>

7 https://cdn.digisecure.be/grip/201810915455454_dossier-jaarverslag-jeugdhulp-2017.pdf

8 https://cdn.digisecure.be/grip/201810915403568_dm-181003-wanneer-is-het-aan-onze-dochter.pdf

OD6. Door te investeren in expertise over gelijkekansenbeleid voor personen met een handicap stimuleren en ondersteunen we het Vlaams gelijkekansenbeleid

De verschillende verenigingen van personen met een handicap drongen al lange tijd aan op een sterke structuur voor beleidsparticipatie. Dit werd in het NOOZO-project onderzocht. NOOZO staat voor "Niets over ons zonder ons". Na aflevering van het NOOZO-advies engageerde de Vlaamse regering zich reeds in 2014 om een Vlaamse adviesraad handicap op te richten. We moesten lang wachten op de uitvoering. Na heel wat overleg met het kabinet Gelijke Kansen en andere middenveldverenigingen, en na uitvoerige behandeling op de Raad van Bestuur, diende GRIP een projectaanvraag in voor het opstarten van **de Vlaamse adviesraad handicap**. GRIP deed dit niet op eigen initiatief, maar wel op expliciete vraag van minister Homans. De projectaanvraag werd goedgekeurd en zo konden we vanaf 1 oktober, op basis van een bijkomende projectsubsidie, de opstart van de Vlaamse adviesraad handicap vanuit GRIP faciliteren. Dit had een grote impact op de werking van GRIP in 2018 en zal dit ook de komende 2 jaar hebben.

Organisatorisch valt de Vlaamse adviesraad onder GRIP vzw. GRIP engageert zich om een maximale inhoudelijke onafhankelijkheid te bieden aan de adviesraad. We vinden het belangrijk dat GRIP als mensenrechtenbeweging en de Vlaamse adviesraad handicap als een samenwerking van vele verenigingen, elk hun eigen identiteit en werking hebben. Het project loopt tot eind 2020 en dan zullen we zien hoe de adviesraad verder vaste vorm krijgt. De voorkeur van alle verenigingen, ook van GRIP, blijft wel om een volledig onafhankelijke vzw op te kunnen richten als basis voor de adviesraad handicap.

Zoals steeds hielden we in 2018 een **nauwe samenwerking aan met Unia**. Doorheen het jaar stemden we een aantal keren af over de behandeling van klachten door Unia, onder meer in verband met de weigeringen inclusief onderwijs of de weigering van redelijke aanpassingen. Op de studiedag over positieve actie (7 mei) nam Patrick Vandelanotte het woord in het afrondende debat. En vanuit GRIP sloten we ook aan bij de 2-daagse conferentie over inclusief onderwijs.

GRIP vindt het belangrijk om te investeren in goed gekozen cijfergegevens met betrekking tot de participatie van mensen met een handicap aan de maatschappij. "Meten is weten", zegt men dan. Dit verstaan we onder "indicatoren" en hierover publiceerden we in

2017 een 2de inclusiespiegel. We bleven dit in 2018 opvolgen door deelname en inbreng bij de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA).

GRIP IN 2018:

- GRIP start het project Vlaamse adviesraad handicap om samen met de middenveldverenigingen van personen met een handicap te komen tot een sterkere beleidsparticipatie
- Nauwe samenwerking met Unia
- Samenwerking met de Vlaamse Statistische Autoriteit

OD7. We versterken de implementatie van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH)

Inge Ranschaert en Nadia Hadad namen als vertegenwoordigers deel aan de begeleidingscommissie VN-Verdrag bij Unia. Daar vroegen zij aandacht voor de implementatie van art.19, wat aanleiding gaf tot een uitvoerige dialoog over de institutionalisering en leven in de maatschappij.

We zijn gestart met de voorbereidingen van het 2de **schaduw-rapport voor het VN-Verdrag**. De werkgroep VN-Verdrag werd geactiveerd (2 bijeenkomsten en een aantal afstemmingen per mail). Eind 2018 hadden we al een stevige tekst klaar voor een inzending naar het VN-Comité in Genève. Als eerste stap maakt dit Comité immers een vragenlijst op voor België, als basis voor het 2de rapport. GRIP wil dit VN-Comité inlichten over de situatie in Vlaanderen en een aantal vragen voorstellen.

Op vraag van minister Homans is GRIP gaan inzetten op informeren en sensibiliseren van de lokale besturen over het VN-Verdrag en de inclusie van personen met een handicap. We zijn een samenwerking aangegaan met de VVSG (Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten), dit resulteerde onder meer in de aanwezigheid met een stand op het VVSG congres over wonen.

GRIP IN 2018:

- Deelname aan de begeleidingscommissie VN-Verdrag bij Unia
- Opstart tweede schaduwrapport, met voorbereiding van een inzending voor het VN-Comité
- Opstart informatie en sensibilisering lokale besturen over het VRPH

UITDAGING II: In Vlaanderen komt er een omslag in de kijk op handicap

OD8. De sensibilisatie van GRIP ondersteunt de omslag in kijk op handicap

Om onze visie op inclusie van personen met een handicap verder te verspreiden, ontwikkelden we eind 2017 een **inclusiewaaier**. Deze waaier bestaat uit ronde beweeglijke schijven en elke schijf omschrijft op een eenvoudige en toegankelijke manier de begrippen inclusie, uitsluiting, segregatie en integratie. Vanaf

voorjaar 2018 begon de verspreiding, met de nieuwjaarsreceptie eind januari als première.

Er verscheen een artikel over deze inclusiewaaier in het tijdschrift Tripliek en de inclusiewaaier werd gepromoot bij organisaties en via onze website.

De **cartoontentoonstellingen** 'Handicap: een zaak van mensenrechten' en 'Haha... handicap' blijven gratis beschikbaar.

We merken dat de reservaties van de tentoonstellingen stilvallen. De collectie van Haha... handicap is ondertussen 13 jaar oud en de collectie van Handicap: een zaak van mensenrechten bestaat 6 jaar. De cartoons worden nog wel geregeld in hoge resolutie opgevraagd door scholen en verenigingen om te gebruiken in de lessen of om zelf af te printen tijdens een projectweek of een studiedag. In 2018 verstuurden we 5x beide volledige collecties digitaal.

We promoten het ontlenen van de cartoons niet meer actief; we vinden dat deze acties hun tijd hebben gehad en we laten ze uitdoven. De cartoons van beide tentoonstellingen blijven wel op onze website beschikbaar.

GRIP IN 2018:

- Lancering inclusiewaaier
- De cartoontentoonstellingen werden elk 5x keer digitaal opgevraagd

OD9. We verbinden specifieke sensibilisatie aan de 5 actielijnen inclusie

In de nieuwe sensibilisatiestrategie van GRIP werken we sensibilisatieacties uit die aansluiten bij de 5 actielijnen voor inclusie. Zo willen we bereiken dat zowel het beleid, diensten als de doorsnee burger weten wat inclusie op deze verschillende levensdomeinen betekent. **In 2018 hebben wij 2 acties opgezet, een actie over inkomen en een actie over werk.**

De 1ste sensibilisatieactie over inkomen had als doel de brede bevolking te informeren over het feit dat mensen met een handicap ook wel dingen willen doen, maar dat dit vaak omwille van financiële redenen heel moeilijk is. Tevens wilden we een draagvlak creëren om personen met een handicap te steunen in hun strijd tot een menswaardig inkomen.

Deze actie werd opgebouwd vanuit #inclusie#inkomen door een aantal getuigenissen in de media en de aankondiging van de actie via 2 vlogs op Facebook. Sluitstuk was de uitwerking van een animatiefilmpje door een extern productiehuis (Het Peleton). Bij de opbouw was het Netwerk Inkomen betrokken. Het animatiefilmpje 'Rijk worden met een handicap, hoe doe je dat?' werd op 13 juni gelanceerd, het bereikte een 93.000-tal mensen via Facebook en werd 741 x gedeeld.

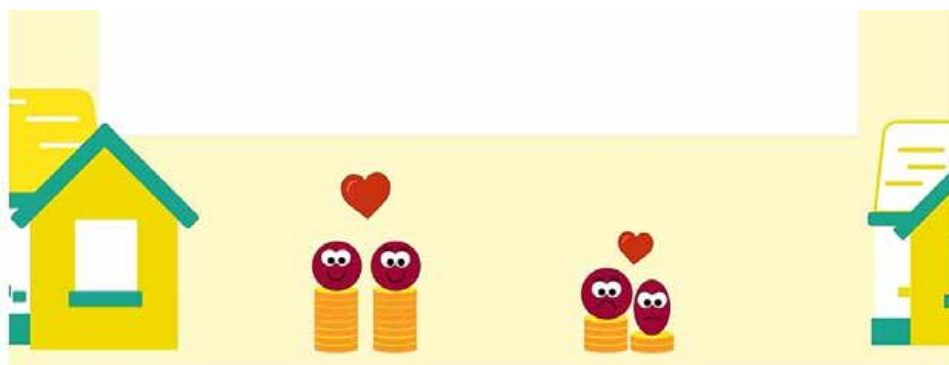
Ook de sensibilisatieactie over werk werd in verschillende stappen opgebouwd. De longread over hoe we kijken naar inclusief werk in Vlaanderen, opgestart in 2017, werd afgewerkt en online gezet⁹. In de zomermaanden werkten we tijdens een **workshop digital storytelling** met 3 jongeren rond hun dromen over echt werk. Dit resulteerde in 3 filmpjes die eind 2018 op de website van GRIP gepubliceerd werden en nadien verder verspreid via onze facebookpagina.

GRIP IN 2018:

- De longread over het recht op werk werd afgewerkt
- Animatiefilmpje 'Rijk worden met een handicap, hoe doe je dat?'
- Digital storytelling: dromen over echt werk

⁹ www.gripvzw.com

De animatiefilm 'Rijk worden met een handicap, hoe doe je dat?' werd op 13 juni gelanceerd.

OD10. We sluiten vanuit 'kijk op handicap' aan bij relevante thema's in de actualiteit en vraagstukken in verband met handicap

Reeds een aantal jaren werken we aan een sterke persstrategie. De bedoeling is dat GRIP met haar thema's meer en uitgebreider in de pers komt. Daar slaagden we in 2018 bijzonder goed in (zie OD 19).

Het specifieke netwerk van vrijwilligers dat hierrond werkt (het Netwerk Visie) is de voorbije jaren stilgevallen. Wel hebben we in 2018 terug aandacht besteed aan het thema van de prenatale diagnostiek en reageerden we op de film "**Zie mij doen**", die naar onze mening een eenzijdig beeld geeft van mensen met een handicap en volledig voorbij gaat aan het streven naar inclusie.

GRIP IN 2018:

- GRIP kwam met haar thema's rond gelijke rechten en inclusie meer en uitgebreider in de pers

OD11. We bieden vorming en informatie over inclusie en kijk op handicap aan specifieke doelgroepen

GRIP heeft een netwerk van personen met een handicap die vooral gaan getuigen in scholen. Het is de bedoeling om via dit **Getuigennetwerk** de jongeren kennis te laten maken met het onderwerp handicap zodat zij daardoor een correct en onbevooroordeeld beeld ontwikkelen met betrekking tot handicap. In 2018 zijn in totaal 43 getuigenissen doorgedaan in scholen en 5 getuigenissen bij organisaties.

In het secundair onderwijs was GRIP vooral te gast bij de opleidingen sociaal technische wetenschappen, jeugd- en gehandicaptenzorg en gezondheid- en welzijnswetenschappen. GRIP bracht ook 4 getuigenissen bij Thuishulp en 1 getuigenis bij Vormingplus.

Het Getuigennetwerk werd gepromoot bij scholen, samen met de beschikbare filmpjes van GRIP op YouTube. In februari lanceerden we een oproep voor nieuwe getuigen op onze website en Facebook.

Op 7 mei kwamen de getuigen samen tijdens de jaarlijkse **Getuigendag**. Traditiegetrouw staat deze dag in het teken van uitwisseling en vorming.

Met collega Katrijn Ruts bekeken we hoe de inclusiewaaier werkt en dachten we na over de verschillende begrippen inclusie, uitsluiting, segregatie en integratie.

Groepsfoto van de Getuigendag op 7 mei

Rien van Meensel bracht de workshop “De magie van het vertellen van een verhaal”. Een getuigenis is een verhaal, maar hoe breng je dat? Hoe kan je je getuigenis zo brengen dat de leerlingen of studenten geboeid blijven?

GRIP IN 2018:

- Aantal getuigenissen: 48
- Getuigendag op 7 mei

OD12. GRIP werkt samen met de VRT en andere mediamakers

De nieuwe stafmedewerkster sensibilisatie (vervanging wegens ziekte titularis) had begin 2018 een afstemmingsoverleg met de diversiteitsverantwoordelijke van de VRT. We waren aanwezig op de 2 kernoverleg vergaderingen van de VRT en bij de voorbereiding en uitreiking van de diversiteitstrofee. Wij hadden een informatief-verkennend overleg met de verantwoordelijken diversiteit van Canvas.

Om een beter inzicht te krijgen in de streefcijfers die de VRT jaarlijks presenteert, hadden we een overleg met de onderzoekscel van de Universiteit Antwerpen die jaarlijks het kwantitatief onderzoek uitvoert. Naar aanleiding van dit contact werd het kwalitatief onderzoek dat in 2016 door de KULeuven werd uitgevoerd, opgevraagd.

We maakten op vraag van de Cel Gelijke Kansen een A4 met tips voor mediamakers en werkten mee aan het aanbrengen van experten handicap en experten met handicap voor de vernieuwde Expertendatabank.

In het najaar keken we naar de serie ‘Jong geweld’ op VTM. We stimuleerden ervaringsdeskundigen om mee te kijken en verzamelden hun reacties op de beeldvorming over handicap. Een rapport hierover werd verzonden naar VTM en productiehuis Lecter media.

GRIP IN 2018:

- Deelname aan overlegmomenten VRT
- Kwantitatieve en kwalitatieve verkenning van streefcijfers
- Samenvatting van tips voor mediamakers
- Medewerking aan de experten databank
- Dossier beeldvorming 'Jong Geweld' VTM

OD13. Handiwatch zetten we in als interactief forum voor media-analyse

Handiwatch werd in 2007 opgestart. In 2018, dus ruim 10 jaar later, schreven wij op basis van de huidige context een **toekomstnota Handiwatch** uit. Op basis van wat we gedaan hebben (geschiedenis) en het belang van correcte beeldvorming (achtergrondinformatie) keken we naar hoe Handiwatch zich in de toekomst zou kunnen ontwikkelen. Centraal in deze nota staan: het versterken en duurzaam maken van Handiwatch, het inzetten van Handiwatch bij de bewustmaking van mediamakers en het zelf media maken door personen met een handicap. Deze toekomstnota werd tevens gebruikt bij de opmaak van een projectaanvraag binnen het sociocultureel werk.

Er waren 3 redactie/netwerkvergaderingen waarbij een concrete planning, de toekomst en de ondersteuningsnoden besproken werden. Ter ondersteuning van de handiwatchers werd de chequelist (met topics waaraan men aandacht kan geven bij het lezen of kijken naar geschreven- en audio visuele media) herwerkt. De Handiwatch-website¹⁰ werd aangepast en geüpdatet met het onderzoek 'Beeldvorming van personen met een beperking in de media: framing-analyse' van Tina Goethals, zowel met een volledige versie als met een samenvatting.

We informeerden in 2018 de vrijwillige medewerkers over media gebeurtenissen en probeerden hen warm te maken om te kijken, te analyseren en te reageren. Er waren in totaal 5 tv-series die bekeken werden en waarop we via vrije tribunes in de media en op Handiwatch reageerden: Taboe, Jong Geweld, Een wereld zonder down, Team Scheire, Zie mij doen.

De film 'Zie mij doen' werd vóór de uitzending op Canvas besproken in een focusgroep onder begeleiding van Tina Goethals.

10 www.handiwatch.be

We bezochten met handiwatchers in BOZAR de tentoonstelling 'The art of difference' en schreven een artikel over de beeldvorming.

Het groepje vrijwilligers dat zich inzet voor Handiwatch groeide lichtjes. We beschikken over een netwerkgroepje van een 27-tal (occasionele) geïnteresseerde vrijwilligers. Hun betrokkenheid is heel wisselend. Via een vacature op de website van 11.11.11¹¹ meldden zich 2 nieuwe mensen.

Sommige handiwatchers werden individueel gecoacht bij het schrijven van hun reactie. In 2018 werden er in totaal 38 artikels geplaatst. 5x stuurden wij deze feedback ook aan de betrokkenen.

GRIP IN 2018:

- Op www.handiwatch.be verschenen 38 artikels
- Bezoekers Handiwatch: 730 per maand
- Er werd een toekomstnota Handiwatch uitgeschreven
- Handiwatchers werden proactief geïnformeerd over komende tv-gebeurtenissen
- Er werd éénmaal pro actief een focusgroep onder deskundige begeleiding opgezet zodat we kort op de bal op de beeldvorming konden reageren

OD14. GRIP draagt bij tot de verdere ontwikkeling van Disability Studies in Vlaanderen

Voor onze jaarlijkse deelname aan het Disability Filmfestival in Leuven, kozen we de film '**The grown ups**'. Een documentaire over mensen met het syndroom van Down wiens capaciteiten verschillen van 'de norm' en die ten volle willen leven in de maatschappij. Er kwamen 84 mensen kijken.

GRIP IN 2018:

- Deelname aan het Disability Filmfestival met de film 'The grown ups'

11 <https://www.11.be/vacatures>

UITDAGING III: GRIP vervult zijn rol als voortrekker en aanjager

OD15. We verhogen de (naam) bekendheid van GRIP bij personen met een handicap

Met onze infostand stonden we op de volgende activiteiten van andere verenigingen: de Inclusiedag van Ouders voor Inclusie op 3 maart; de Inspiratiedag Zorg van VVSG op 24 april; de Sociaalwerkconferentie van het Departement Werk, Volksgezondheid en Gezin op 24 mei.

GRIP investeerde in nieuw promotiemateriaal met stiften en een XL-button voor vrijwillige medewerkers. We ontwikkelden ook een nieuw relatiegeschenk.

GRIP IN 2018:

- Met de infostand namen we 3x deel aan de activiteit van een andere vereniging
- GRIP investeerde in nieuw promotiemateriaal en een relatiegeschenk

OD16. GRIP zorgt voor maatschappelijke beweging en publieke actie

We waren van plan om met GRIP een publieke actie op te zetten rond het thema wonen. Wegens tijdsgebrek hebben we dit in 2018 niet gerealiseerd. Dit wordt wel voorzien in 2019, echter niet rond het thema wonen, maar wel binnen het kader van onze strategie rond de verkiezingen.

GRIP IN 2018:

- De publieke actie werd afgelast

OD17. GRIP ondersteunt en werkt samen met andere emancipatorische verenigingen en bewegingen van personen met een handicap

We zetten in op contact en afstemming met nieuwe burgerschap initiatieven. Zo waren er contacten met personen die in de regio Brussel initiatief willen nemen rond wonen in de maatschappij. Deze contacten resulteerden in een samenwerkingsverband tussen GRIP en SLIM (Samen Leven In de Maatschappij).

Via het inzetten van een freelance journalist verschenen er op onze website ook een aantal artikels over het activisme van mensen met een handicap, bijvoorbeeld een groep die actie voerde rond de toegankelijkheid van de lift in het station van Brussel Centraal.

GRIP IN 2018:

- Opstart samenwerking met SLIM
- 3 artikels (van freelance journalist) over activisme van personen met een handicap

OD18. GRIP positioneert zich als expert gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie van personen met een handicap

GRIP werkt als nominatumorganisatie Gelijke Kansen binnen het kader van het Vlaams gelijkekansenbeleid. Doorheen het jaar gingen verschillende afstemmingen door met de administratie en het kabinet. Zoals steeds werden onze standpunten en activiteiten bij de subsidiegever aangekondigd.

Ook andere actoren doen vaak beroep op onze expertise in verband met inclusie en het gelijkekansenbeleid.

Het najaar van 2018 was de opstart van activiteiten om invloed uit te oefenen op de verkiezingsprogramma's, het regeerakkoord en de beleidsnota's van de volgende regering. Op 26 mei 2019 zijn er immers Vlaamse, federale en Europese verkiezingen. Op de Stuurgroep van 2 oktober was er een opstartmoment met de vrijwillige medewerkers.

We schreven in het najaar een politiek memorandum met een analyse van problematieken en voorstellen om inclusie op de rails te zetten de komende legislatuur.

We selecteerden ook 12 speerpunten uit het volledige politieke memorandum. We hadden hierover een gesprek met 6 politieke partijen.

GRIP IN 2018:

- Correcte communicatie van onze standpunten en activiteiten aan kabinet en administratie Gelijke Kansen
- Opstart van de verkiezingsstrategie (verkiezingen 2019)

OD19. GRIP communiceert als expert over gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie van personen met een handicap

We publiceerden een 60-tal artikels op onze website. Een greep uit de lijst:

- Hopelijk maakt de VRT verder werk van een inclusief beleid (26 januari, naar aanleiding van de 1ste tv-uitzending Taboe);
- Van een goed loon naar de armoededrempel (10 april, getuigenis over inkomen);
- Discussie M-decreet: vooruit of achteruit met inclusief onderwijs? (12 april);
- Inge en Nadia willen dat NMBS problemen oplost (14 mei);
- Wij Staan Op! op bezoek in Brussel (17 mei);
- Ik heb de job die ik altijd wilde hebben (30 mei);
- Het lijkt wel een loterij (15 juni, over de wachtlijsten PAB);
- Meer integratietegemoetkoming (12 juli);
- Ook praktijktest voor handicap (26 september);
- GRIP keek naar de film 'Zie mij doen' (24 oktober);
- Stijging aantal leerlingen buitengewoon onderwijs? (24 november);
- Persbericht: Inclusieve tewerkstelling in Vlaanderen (3 december).

Op gebied van persaandacht was 2018 een heel sterk jaar. GRIP kwam 36 keer aan bod in **de populaire pers**, heel wat online kranten en tijdschriften pikten onze berichten op. In de **vakpers** werd GRIP 10 keer vermeld. Enkele uitschieters:

- Op 30 maart kwam GRIP uitgebreid in de pers naar aanleiding van de uitspraak van de Sociale Raad van Europa: interview met Patrick Vandelanotte op Radio 1 (De ochtend en in het radionieuws) en op Eén (journaal van 13u en 19u); voorpagina in De Standaard ("Vlaams onderwijs moet inclusiever zegt Europa");

- M-decreet is inclusie-light. Patrick Vandelanotte in de rubriek "U vraagt" (Knack 11 april);
- Al vijftien jaar vragen om hulp, niets gezien. Uitgebreid artikel over wachtlijsten PAB (De Morgen, 15 mei);
- Een handicap? Straf voor wie trouwt of werkt. Uitgebreid artikel naar aanleiding van sensibilisatie van GRIP over inkomen (Knack, 20 juni);
- GRIP keek naar de documentaire 'Zie mij doen' (Opinie op www.dewereldmorgen.be, 30 november).

GRIP IN 2018:

- Website 3300 keer per maand bezocht
- Op de facebookpagina tekenen 2300 mensen in
- 11 nieuwsbrieven
- GRIP in totaal 46 keer in de pers

Fragmenten uit krantenartikels waarin verwezen wordt naar GRIP:

Artikel in De Standaard op 30 maart over inclusief onderwijs n.a.v. de uitspraak van de Sociale Raad van Europa

Vlaanderen krijgt een ferme tik op de vingers omdat het geen inclusief onderwijs aanbiedt voor alle kinderen. Het M-decreet voldoet niet. De Vlaamse Gemeenschap ontzegt nog te veel kinderen de toegang tot gewoon onderwijs. Het M-decreet heeft daar te weinig aan veranderd...

... In *Pano* was woensdagavond te zien hoe leerkrachten in het basisonderwijs nu al kreunen onder de last van zoveel diversiteit en zorgnoden in een klasgroep. 'De vraag van leerkrachten naar meer ondersteuning is, meestal toch, terecht', zegt Patrick Vandelanotte van Grip. 'Wij dringen daar ook op aan.'

"U vraagt", rubriek in Knack van 11 april over inclusief onderwijs

"Het buitengewoon onderwijs wil jonge mensen met een handicap klaar maken voor de maatschappij door ze te isoleren" stelt Patrick Vandelanotte van mensenrechtenorganisatie GRIP.

Artikel in De Morgen van 15 mei over wachtlijsten PAB

De ironie wil dat dit wellicht wel al gebeurd was, hadden ze een aanvraag gedaan om Gabria in een voorziening onder te brengen. “Er is niemand die een internaat zoekt die al vijftien jaar moet wachten”, zegt Herssens.

Iets wat zij bij de vzw Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap (GRIP) bevestigen.

“De noden zijn groter dan de investeringen. Het is aan de beleidsmakers om hier voorrang aan te geven, want dit is de redelijkheid ver voorbij”, zegt Katrijn Ruts.

OD20. Ervaringsdeskundigen staan aan het stuur van de vereniging

De **Algemene Vergadering** van GRIP kwam bijeen op 10 april en op 20 november. De **Raad van Bestuur** kwam 6 keer bijeen. De vraag om de Vlaamse adviesraad handicap onder GRIP vzw op te zetten, werd heel uitgebreid behandeld, onder meer op een extra bijeenkomst van de Raad van Bestuur op 6 februari.

Tijdens de **Stuurgroep** kunnen de vrijwillige medewerkers de inhoudelijke werkzaamheden en initiatieven opvolgen. In 2018 is de Stuurgroep 4 keer doorgegaan. We hadden o.a. extra aandacht voor waar vrijwillige medewerkers kunnen aansluiten en we bespraken de lobbystrategie voor de Vlaamse en federale verkiezingen in 2019. Op 15 mei ontvingen we een delegatie van de Nederlandse vereniging Wij Staan Op! Waar halen zij hun kracht als beweging? Wat is hun visie op inclusie? Hoe gaan zij tewerk als organisatie?

Stuurgroep van 15 mei

Naomi Doevendans en Nick Bootsman
van Wij Staan Op!

In 2018 sloten 9 nieuwe vrijwillige medewerkers aan bij GRIP.

In februari, april, juni, oktober en december ontvingen de vrijwillige medewerkers **GRIPplus**. Dit intern e-zine schrijft over recente activiteiten, ontwikkelingen, interessante artikels. We stellen nieuwe vrijwillige medewerkers voor en opmerkelijke activiteiten van vrijwillige medewerkers krijgen een forum.

Op 22 september organiseerden we de tweejaarlijkse **Medewerkersdag**. Er namen 16 vrijwillige medewerkers deel. Na een heerlijke lunch in de buurt van het station van Antwerpen Centraal, bezochten we de ZOO.

Medewerkersdag op 22 september

Medewerkersdag
op 22 september

GRIP IN 2018:

- Bij GRIP blijft het bestuur in handen van ervaringsdeskundigen: de bestuurders komen 6 keer bijeen voor een Raad van Bestuur en 2 keer voor een Algemene Vergadering
- 4 stuurgroepvergaderingen, waarbij alle vrijwillige medewerkers mee de acties opvolgen en doorbomen over tal van GRIP thema's
- 9 nieuwe vrijwillige medewerkers
- 5 keer een GRIPplus
- Medewerkersdag op 22 september, 16 deelnemers.

OD21. Standpunten en voorstellen van GRIP worden opgebouwd vanuit ervaringsdeskundigheid

Netwerken van ervaringsdeskundigen:

Rond een aantal centrale thema's van de werking van GRIP worden ervaringsdeskundigen intensief betrokken via een thematisch netwerk. Enerzijds worden een aantal bijeenkomsten georganiseerd om de acties van GRIP rond dit thema aan te sturen en op te volgen. Anderzijds kan de stafmedewerker, verantwoordelijk voor een thema, terugvallen op die ervaringsdeskundigen uit het netwerk voor afstemming en deelname aan tal van initiatieven of acties.

We geven hier een kort overzicht:

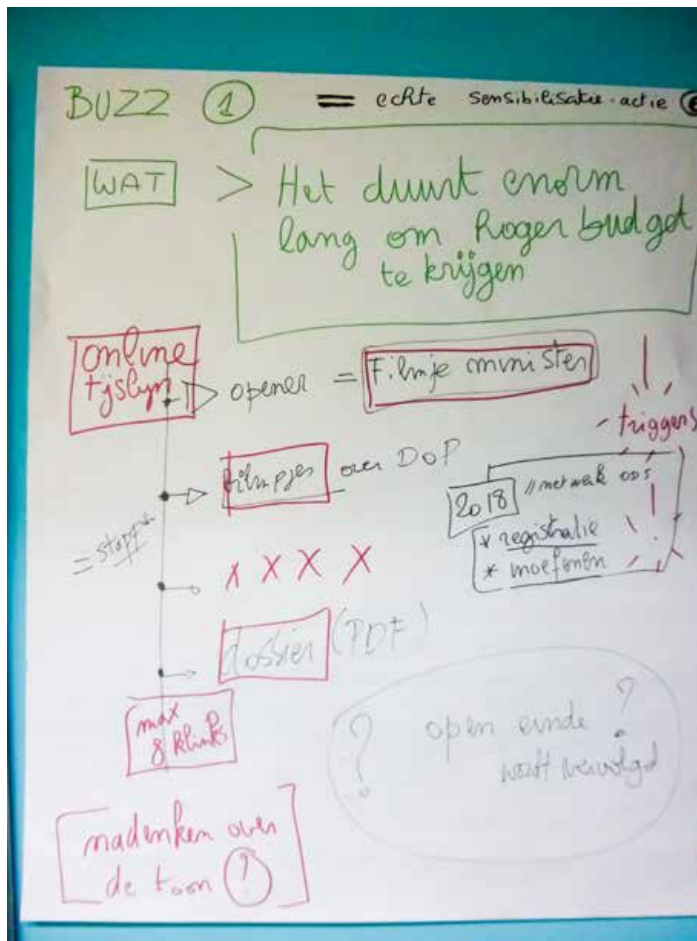
- **Netwerk Inclusief Onderwijs:** 2 bijeenkomsten (26/04 en 16/10), afstemmingen bij opvolging M-decreet, betrokkenheid bij lobbywerk.
- **Netwerk Echt Werk:** 2 bijeenkomsten (03/01 en 16/10), betrokkenheid bij organisatie van Inspiratiedag [op weg naar]

echt werk, afstemming verdere uitwerking standpuntnota.

- **Netwerk Ondersteuningsbeleid:** 3 bijeenkomsten (20/03, 07/06, 18/10), betrokkenheid bij Raadgevend Comité VAPH, voorbereiding nota 10 punten General Comment over art 19 VRPH, communicatie standpunten, ...
- **Netwerk VN-Verdrag:** 2 bijeenkomsten (22/05, 17/07), bijdragen voor opmaak insteek VN-comité, voorbereidingen vertegenwoordiging bij Unia.
- **Netwerk Media/handiwatch:** 3 bijeenkomsten (02/02, 25/05 en 12/12), redactievergaderingen, betrokkenheid bij focusgroepen.
- **Netwerk Kijk op Handicap:** wegens vervanging ziekteverlof stafmedewerker is dit netwerk nog niet kunnen heropstarten.

Vorming voor ervaringsdeskundigen

In 2017 organiseerde GRIP een eerste vorming rond storytelling. Met dezelfde lesgever (Tom Rumes) hebben we in 2018 nog 2 **vormingssessies storytelling** (26/03 en 19/04) opgezet. De focus lag daarbij op hoe storytelling zijn toepassing kan krijgen via multi-media.

Vorming storytelling

In het kader van onze verkiezingsstrategie, ging op donderdag 13 december een **vorming 'lobbygesprekken voeren'** door. Deze vorming werd opengezet voor partnerorganisaties; er sloten een 5-tal deelnemers vanuit andere organisaties aan.

Vorming lobbygesprekken op 13 december

Deelname vrijwilligers aan externe studiedagen:

Vanuit GRIP moedigen we ervaringsdeskundigen aan om deel te nemen aan vorming en studiedagen. We ondersteunen hen daarbij, onder meer door tussenkomst in de kosten. Aan volgende vormingen namen vrijwilligers deel in de loop van 2018:

- Studiedag assistentie voor ondernemers met een handicap, Talenticap (4 oktober);
- Trefdag sociaal-cultureel werk, Socius (22 november);
- Debat over inclusief onderwijs, Festival van de Gelijkheid (14 december);
- Symposium seksuele gezondheid, Agentschap Zorg en Gezondheid (14 december);
- 'Sprekende cijfers – Trefzeker communiceren van statistiek voor betere beslissingen', Vlaamse Overheid (20 december).

GRIP IN 2018:

- Netwerken van ervaringsdeskundigen werken mee aan de standpunten en acties van GRIP
- 3x interne vorming
- 5x deelname aan externe vorming door vrijwillige medewerkers

OD22. We versterken de bekendheid bij, netwerking en samenwerking met andere handicaporganisaties

In de loop 2018 stemden we onder meer af met Ouders voor Inclusie, Konekt en Talenticap.

Concrete samenwerking was er met Ouders voor Inclusie (workshop Echt werk op de Inclusiedag) en met Talenticap (ondersteuning bij de studiedag).

GRIP IN 2018:

- Afstemming met 3 verenigingen
- Samenwerking met onder meer Ouders voor Inclusie en Talenticap

OD23. We versterken de bekendheid bij, netwerking en samenwerking met niet-handicaporganisaties en verschillende niveaus

De samenwerking met andere middenveldorganisaties is heel veelvuldig. Volgende initiatieven van 2018 springen in het oog:

- Workshop over inclusief onderwijs op infodag van de Kinderrechtencoalitie;
- Aansluiting van GRIP bij het platform praktijktestenNU.

GRIP IN 2018:

- GRIP sluit aan bij het platform praktijktestenNU

OD24. Op GRIP werkt een gemotiveerd en professioneel team

Op 31 december 2018 telde de staf van GRIP:

- a. een **voltijds coördinator** (met opvolging zwaartepunt Mensenrechten): Patrick Vandelanotte
- b. een 4/5e **stafmedewerker beleid** (opvolging zwaartepunt Kwaliteit van Bestaan): Katrijn Ruts
- c. een 4/5e **stafmedewerker sensibilisatie** (opvolging zwaartepunt Ervaringsdeskundigheid): Nancy Lievyns
- d. een 4/5e **medewerker organisatie**: Hayat Adahchour
- e. een halftijdse (1/2) **medewerker administratie**: Marie Aeles

- f. een deeltijdse **coach** van een bestuurder met een verstandelijke beperking

De stafmedewerkster sensibilisatie (Nancy Lievyns) is in ziekteverlof vanaf maart 2017. Zij werd op 1 januari 2018 vervangen door Ann De Martelaer.

Vanaf 1 oktober werd de coördinator Patrick Vandelanotte ook belast met de coördinatie (organisatorisch) van NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap. Seline Somers startte op binnen GRIP (halftime) om de thema's onderwijs en werk over te nemen van de coördinator.

GRIP is, met middelen van de Vlaamse Minister voor Werk, ook werkgever van de voltijdse **stafmedewerker werk** Jos Wouters. Hij ondersteunt GOHA.

Vorming, training en opleiding

De volgende opleidingen, studiedagen of lezingen werden door stafleden van GRIP bijgewoond:

- Inspiratiedag zorg, Waarom het beste zorgverhaal altijd wint, storytelling, VVSG, 24 april, Hayat Adahchour;
- Inspiratiedag zorg, Publieke zorg krachtige zorg, VVSG, 24 april, Katrijn Ruts;
- Studiedag assistentie voor ondernemers met een handicap, Talenticap, 4 oktober 2018, Patrick Vandelanotte en Seline Somers;
- International Conference on the evolution towards an Inclusive Education System, UN Human Rights Office, 8 en 9 oktober, Seline Somers;
- I.C.O.R.-Conferentie, Universiteit Antwerpen, 22 en 23 november, Seline Somers;
- Leren faciliteren, Vredesactie, 7, 8 en 9 december, Katrijn Ruts.

OD25. Financiering en andere voorwaarden voor een duurzame werking worden ingevuld

GRIP kan zijn werking uitbouwen op basis van **een nominatum subsidie van Gelijke Kansen Vlaanderen**, concreet vastgelegd in een reeks resultaatsverbintenissen. Voor een goede afstemming tussen GRIP en de Cel Gelijke Kansen Vlaanderen gingen een 4-tal overlegmomenten door met het kabinet en/of de administratie.

Het **project Handicap en Arbeid** wordt gerealiseerd door een bijkomende financiering vanuit het EAD-beleid (evenwaardige arbeidsdeelname en beleid).

GRIP kan giften ontvangen op haar project-rekening. Op de website van GRIP staat nu ook een pagina STEUN ONS. GRIP beschikt over de machtiging om bij een gift een fiscaal attest af te geven. We stellen evenwel vast dat we nauwelijks giften ontvangen.

GRIP IN 2018:

- Behoud van de nominatum subsidie Gelijke Kansen Vlaanderen
- Projectsubsidie voor het Gebruikersoverleg Handicap en Arbeid

OD26. GRIP belicht en ondersteunt goede voorbeelden van inclusie

GRIP is reeds van bij de opstart in 2012 partner van het **Steunpunt voor Inclusie**. Dit Steunpunt biedt informatie en ondersteuning aan ouders die kiezen voor inclusie. Patrick Vandelanotte, die binnen GRIP het thema inclusief onderwijs opvolgt, nam deel aan de bijeenkomsten van de begeleidingsgroep van het Steunpunt en op tal van punten werkten GRIP en het Steunpunt intensief samen.

We sluiten ook aan bij het inter-universiteir project **Potential** dat inzet op hoe leerkrachten in de klas omgaan met diversiteit. Andere samenwerkingen, zoals met 't Spel op de Wagen en een onderzoeksgroep rond prenatale diagnostiek situeren zich nog in een voorbereidende fase. Met Divergent werd een samenwerking verkend voor een project over het motiveren van werknemers om personen met een handicap in dienst te nemen.

GRIP IN 2018:

- GRIP is partner van het Steunpunt voor Inclusie en het Potential Project

OD27. GRIP onderzoekt en ondersteunt juridische stappen om de rechten van personen met een handicap waar te maken

Naast beleidsbeïnvloeding en sensibilisatie zetten we kleine stappen om ook juridische hefboomen te hanteren om gelijke rechten voor personen met een handicap af te dwingen.

Sinds 2014 werkten we samen met de Europese organisatie Validity (voorheen Mental Disability Advocacy Centre (MDAC)) rond een collectieve klacht bij het Europees Comité voor Sociale Rechten, een juridisch orgaan van de Raad van Europa. Onze jarenlange inzet werd beloond met een duidelijke uitspraak waarin de Vlaamse regering terecht werd gewezen wegens schendingen van het recht op inclusief onderwijs (zie ook OD1).

Ook in 2018 bleef de overheid in gebreke om het recht op ondersteuning voor inclusie te garanderen, zowel voor volwassenen als voor kinderen met een handicap. Bijgevolg zoeken steeds meer mensen naar manieren om hun recht op ondersteuning af te dwingen. Op informele wijze ondersteunden we individuen die de stap naar de rechtbank overwogen om hun recht op ondersteuning (PAB) op te eisen. We brachten ouders die een rechtszaak overwogen in contact met een advocatenbureau dat gespecialiseerd is in mensenrechten en namen deel aan een eerste verkennend gesprek over de situatie en de vraag naar juridische mogelijkheden.

GRIP IN 2018:

- Opvolging van de collectieve klacht over inclusief onderwijs met MDAC
- GRIP ondersteunt (in beperkte mate) mensen die de stap naar de rechtbank overwogen

OD28. GRIP biedt vorming over gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie

GRIP beschikt over een actueel vormingsaanbod over gelijke rechten, gelijke kansen en inclusie van personen met een handicap. We profileren ons evenwel niet als een vormingsdienst. In 2018 ging geen enkele betaalde vorming door.

Op vraag van EPOS (Nationaal Agentschap voor het Erasmus+ programma in Vlaanderen) verzorgde GRIP een workshop over inclusief onderwijs en het M-decreet op het event Grensverleggers (13 december).

Op vraag van de Karel De Grote Hogeschool in Antwerpen gaf GRIP op 8 februari een vorming voor een 15-tal studenten en 2 docenten over gelijke rechten, gelijke kansen, inclusie en discriminatie.

GRIP IN 2018:

- Geen betaalde vormingen op vraag
- Workshop over het M-decreet bij EPOS

Ledenlijst AV sinds de AV op 20 november 2018

Carolien Callens
Luc Demarez
Nadia Hadad
Eddy Herrebout
Herman Hillen
Dominiek Porreye
Chris Robbroeckx
Viviane Sorée
Patrick Schelfhout
Luc Vanheden
Tess Van Deynse
Anja Van Impe
Monique Van Den Abbeel
Leon Verelst
Johan Vermeiren
Arsène Vyncke

Ledenlijst RvB sinds de AV op 20 november 2018

Carolien Callens
Luc Demarez
Nadia Hadad
Eddy Herrebout
Herman Hillen
Patrick Schelfhout
Tess Van Deynse
Luc Vanheden
Leon Verelst

Raadgever: Dominiek Porreye

Lijst met afkortingen

GOHA: Gebruikersoverleg Handicap en Arbeid

MDAC: Mental Disability Advocacy Centre
(een ondersteunend centrum voor mensen met een verstandelijke handicap)

NOOZO: Niets over ons zonder ons

PAB: Persoonlijke-AssistentieBudget

VAPH: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

VN: Verenigde Naties

VRPH: VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

VVSG: Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten

